

Mikołów 25.02.2020

Stanowisko Śląskiego Ogrodu Botanicznego w sprawie planowanej budowy kolei - Studium CPK, Ciąg nr 7 linia kolejowa nr 170

Naszym zdaniem proponowany przebieg kolei wielkich prędkości poprzez okolice Mikołowa-Mokrego jest sprzeczny z interesem społecznym. Z tego powodu wyrażamy stanowczy sprzeciw. Poniżej przedstawiamy uzasadnienie naszego stanowiska.

Sprzeczność z wymogami ochrony krajowego dziedzictwa przyrodniczego

Śląski Ogród Botaniczny wraz z przyległymi terenami przewidzianymi w obowiązujących planach miejscowych na rozbudowę ogrodu, to obszar chroniony w myśl Art. 61 ust. 1. Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2020 r. poz. 55).

Art. 65. 1. Ogrody botaniczne, ogrody zoologiczne oraz tereny przewidziane w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego na rozbudowę istniejących lub budowę nowych ogrodów podlegają ochronie w celu zapewnienia ich prawidłowej działalności i rozwoju.

W Art. 65 ust 2. tejże ustawy wymieniono zakazy składające się na ochronę tego obszaru, a wśród nich zakaz lokowania obiektów wpływających szkodliwie na warunki przyrodnicze:

5) wznoszenia w sąsiedztwie ogrodu botanicznego lub zoologicznego obiektów budowlanych lub urządzeń przeznaczonych do prowadzenia działalności produkcyjnej lub usługowej, wpływających szkodliwie na warunki przyrodnicze niezbędne do prawidłowego funkcjonowania ogrodów.

Planowana lokalizacja kolei biegnąca w sąsiedztwie Ogrodu, poprzez tereny przeznaczone pod jego rozwój, w oczywisty sposób mieści się w kategorii działalności o której mowa w przytoczonym fragmencie ustawy, .

Narażenie na utratę wyjątkowych w skali regionu walorów przyrodniczych i krajobrazowych

Śląski Ogród Botaniczny wraz z jego otoczeniem to jeden z najcenniejszych w skali Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii (GZM) obiektów dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego. O jego wyjątkowości zdecydowały następujące uwarunkowania:

- teren ogrodu i jego otoczenie nigdy nie były zabudowane (w II połowie XX wieku decydowała o tym obecność jednostki wojskowej). Dlatego istnieje ciągłość historyczna gleb i szaty roślinnej, a ważnym atutem jest ulokowanie ogrodu wśród półnaturalnych i kulturowych krajobrazów związanych z rolnictwem i leśnictwem.

- bardzo złożona, mozaikowata struktura geologiczna oraz wyjątkowo urozmaicona rzeźba terenu (wzgórza, wąwozy, znaczne deniwelacje przypominające krajobraz pogórza) jak i historia użytkowania terenu (dawna eksploatacja wapienia, dawna płytka eksploatacja węgla kamiennego) powodują, że bezpośrednio otoczenie ogrodu obfituje w unikatowe w skali regionu siedliska dziko żyjących roślin, zwierząt i grzybów.
- stwierdzono tutaj występowanie co najmniej 650 gatunków roślin naczyniowych (w tym około 30 gatunków chronionych), co najmniej 300 gatunków grzybów wielkoowocnikowych (w tym co najmniej 5 chronionych), większości krajowych gatunków płazów i gadów, co najmniej 80 gatunków ptaków, a także licznych gatunków ssaków. Znajduje się tu także kilkanaście rodzajów półnaturalnych zbiorowisk roślinnych, w tym zanikających w skali regionu i kraju.
- ogród i jego otoczenie stanowią w sensie przyrodniczym harmonijną całość a walory krajobrazowe i przyrodnicze kolekcji siedliskowych ogrodu w dużym stopniu zależą od zachowania przestrzennej ciągłości systemu zielonej infrastruktury w skali lokalnej i ponadlokalnej
- na terenie do zajęcia przez planowaną kolej lub w jej bezpośrednim sąsiedztwie znajdują się ważne obiekty dziedzictwa kulturowego epoki przemysłowej, w tym zwłaszcza zabytkowe piece wapiennicze i antropogeniczne formy terenu powstałe w wyniku dawnej eksploatacji wapienia.

Ewentualne ulokowanie kolei dużych prędkości w sąsiedztwie ogrodu oznaczałoby zarówno zaprzepaszczenie jego funkcji społecznej, jak i poważny uszczerbek dla unikatowych walorów przyrodniczych i krajobrazowych Mikołowa i całej GZM.

Dodatkowe trudności techniczne i ryzyko, wynikające ze specyfiki miejscowych uwarunkowań

Ewentualna lokalizacja kolei napotka tutaj bardzo poważne trudności techniczne mogące przełożyć się na zagrożenia dla ludzi i sprzętu oraz na bardzo wysokie, dodatkowe koszty towarzyszące realizacji inwestycji. Trudności i związane z nimi ryzyko wynikają w dużym stopniu z tych samych uwarunkowań, które zadecydowały o wyjątkowości walorów przyrodniczych. Na złożoność i mozaikowatość struktury geologicznej oraz rzeźby terenu nakłada się obecność licznych, nie do końca rozpoznanych starych usypisk i wyrobisk wapiennych, w tym wypełnionych materiałami sypkimi o różnym pochodzeniu, co miejscowo przekłada się na niestabilność podłoża. Na południe od granicy Ogrodu, na obszarach leśnych, na powierzchni terenu znajdują się wychodnie karbońskie, a w nich płytkie – nieraz na głębokości zaledwie kilku metrów pod powierzchnią terenu - nie do końca rozpoznane pustki po dawnej eksploatacji węgla kamiennego.

Uszczerbek potencjału przestrzeni publicznej o dużym znaczeniu ponadlokalnym

Śląski Ogród Botaniczny wraz z jego otoczeniem to nie tylko ostoja przyrody i tradycyjnych śląskich krajobrazów, ale zarazem jedna z najrozleglejszych i potencjalnie najważniejszych w skali GZM przestrzeni publicznych, o regionalnym i potencjalnie ponadregionalnym znaczeniu. Jest odwiedzany corocznie przez ponad 150 000 osób, w tym także spoza województwa śląskiego. Znaczenie Ogrodu dla społeczności regionu zostało odzwierciedlone w dokumentach wchodzących w zakres polityki rozwoju Mikołowa, powiatu mikołowskiego, GZM jak i województwa.

- w „Zintegrowanej strategii rozwoju dla obszaru funkcjonalnego powiatu mikołowskiego wraz z przygotowaniem Planu Operacyjnego na lata 2017-2025” Śląski Ogród Botaniczny jest opisywany jako jeden z najważniejszych atutów powiatu, a zarazem jako jedno z najważniejszych źródeł szans rozwojowych – zarówno w aspekcie kulturowym i przyrodniczym, jak i społecznym, w tym jako jedno z najważniejszych miejsc rekreacji i turystyki weekendowej, zarówno w skali powiatu jak i w relacjach zewnętrznych.
- w „Programie działań strategicznych do roku 2022” przyjętym nieco ponad rok temu przez Zgromadzenie GZM, jako jeden z priorytetów przyjęto rozwój ogrodów botanicznych.
- zgodnie ze Strategią Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego do Roku 2030 Śląski Ogród Botaniczny jest miejscem realizacji przedsięwzięć dotyczących czynnej ochrony przyrody – w tym ochrony ex situ gatunków zagrożonych, restytucji gatunków wymarłych w naturze, oraz działań edukacyjnych i promujących dziedzictwo przyrody.
- jak wynika z polityki i strategii transportowej samorządu województwa, jak i GZM, Śląski Ogród Botaniczny ma stać się ważnym węzłem w regionalnej sieci tras rowerowych – zarówno jako przystanek, jak i miejsce docelowe turystyki rowerowej. Według Studium Systemu Tras Rowerowych dla GZM, na obrzeżach Ogrodu Botanicznego spotykają się planowane trasy regionalne nr 2 oraz 33. Przebieg tych tras obrzeżami Ogrodu zostaje w kilku miejscach przecięty przez planowaną kolej, co stawia pod znakiem zapytania nie tylko możliwości dojazdu rowerem, ale w ogóle rozwój turystyki rowerowej w tej części regionu.

Ryzyko zmarnowania nakładów na rozwój Ogrodu, już poniesionych przez społeczność regionu i Mikołowa

Poniżej przedstawiono oszacowanie wydatków poniesionych na rozwój Śląskiego Ogrodu Botanicznego w Mikołowie w latach 2003-2019:

W latach 2003-2019 na rozwój ogrodu (nie licząc składek członkowskich dotyczących funkcjonowania Ogrodu) wydano prawie 54,5 mln złotych, na co złożyły się projekty własne Ogrodu oraz wydatki Gminy Mikołów.

Łącznie zrealizowano 117 projektów własnych Ogrodu na kwotę 33 mln 939 tys. 574 zł. Na tę kwotę składają się projekty:

- a/ edukacyjne: 74 projekty na kwotę 23 milionów 990 tysięcy 412 złotych
- b/ infrastrukturalne: 38 projektów na kwotę 2 milionów 629 tysięcy 179 złotych
- c/ badawcze: 5 projektów na kwotę 7 milionów 319 tysięcy 981 złotych

Na realizację tych projektów pozyskiwano dofinansowanie ze źródeł krajowych i ze źródeł międzynarodowych (Fundusz Norweski, EFRR, EFS).

Wydatki Gminy Mikołów (poniesione w latach 2009-2013) na rozwój Ogrodu wyniosły 20 milionów 539 tysięcy 236 złotych (w tym ponad 12 mln dofinansowania z RPO-WSL).

W podsumowaniu swojego stanowiska wyrażamy zdziwienie, że w żadnym z proponowanych wariantów nie przewiduje się wykorzystania już istniejących w tej części regionu zasobów infrastruktury kolejowej. W obecnie proponowanym kształcie linia nr 170 nie zawiera żadnej propozycji polepszenia zewnętrznego i wewnętrznego skomunikowania, która uwzględniałaby potrzeby mieszkańców regionu. Przebieg tak ważnej arterii transportu kolejowego powinien zostać ustalony w sposób zintegrowany z projektowaną modernizacją sieci kolejowej GZM, a zarazem przy uwzględnieniu oczekiwań miast zachodniego subregionu województwa.

Śląski Ogród Botaniczny
Związek Stowarzyszeń
Prof. dr hab. Wiesław Włoch
Wiceprezes Zarządu

Śląski Ogród Botaniczny
Związek Stowarzyszeń
mgr inż. Eugeniusz Wycisło
Członek Zarządu